Els Meliton. 100 anys de música a Bétera.

Per Ramón Asensi i Ramón

- INTRODUCCIÓ

La dolçaina és un instrument aeròfon de fusta, de perforació cònica, amb vuit forats, set davanters i un posterior, i llengüeta doble, que té un origen medieval. Semblant a les xeremies, al segle XVII era més que un instrument, una extensa família d’instruments de so molt dolç. El domini de l’afinació es basa en la combinació de posicions dels dits sobre els 8 forats, i en canvis de la pressió sobre l’embocadura i la columna d’aire.

La dolçaina és l’instrument més característic de la cultura popular del nostre país, junt al seu inseparable tabal són els encarregats d’amenitzar tot tipus d’actes per tota la geografia valenciana. El seu ensenyament i aprenentatge sempre ha estat una tasca oral per tant, són molt poques les dades històriques que podem obtenir d’ella. Actualment, està vivint un gran període d’expansió i divulgació gràcies a les nombroses escoles que, com en el cas de Bétera, ens ajuden a recuperar un instrument tant nostres, adaptant-lo als programes i exigències que comporta l’estudi de qualsevol altre instrument musical.

El dolçainer és la persona que es dedica a tocar la dolçaina. A l’Edat Mitjana, els dolçainers s’anomenaven “ministrets” o “menestrils” (persona que toca instruments de vent de fusta) i, formaven agrupacions que acompanyaven els exèrcits en les batalles contra els musulmans. La característica més important del vertader dolçainer és, que el dolçainer és o era l’últim representat de l’ofici de la joglaria, el joglar era la persona que anava per les corts dels prínceps, pels castells dels senyors, per les festes públiques, etc., cantant cançons, tocant instruments, ballant i fent jocs. Des del naixement del poble valencià, és present en tots els llocs i temps.

Com a joglar, cada volta que el dolçainer surt al carrer viu el seu moment real, sap com comportar-se en cada lloc, en cada moment i està sempre preparat per a la improvisació. Sense ser conscient, el dolçainer ha estat a la vegada un missatger del passat doncs, ens ha sabut transmetre la peça musical més antiga i l’ha portat per tota la geografia al mateix temps que, adaptava la conçoneta de moda per a poder ser interpretada per la dolçaina. Actualment, i com a nota personal, crec sincerament que la figura del vertader dolçainer està perduda o molt a prop de la seva extinció doncs, ara les persones que toquem la dolçaina som en molts casos músics, músics que podem arribar a fer vertaderes meravelles amb el nostre instrument, fent que no tinga rés que envejar a qualsevol altre que s’estudia als conservatoris, però sense saber comportar-se ni viure com ho feien els últims joglars del nostre país doncs, tocar la dolçaina era molt més que tocar un instrument era una manera de viure.

- **LA MÚSICA A BÉTERA**

Bétera sempre ha tingut molta afició per la música i des de finals del segle XIX, aproximadament a l’any 1880 ja tenim la primera banda de música en el poble. L’any 1900 aquesta Banda es va disgregar formant-se dues societats noves: Unión Musical Santa Cecilia “El Poll” i Centro Artístico Musical “La Figa” amb, dues ideologies polítiques diferents. Uns eren liberals i els altres conservadors. Les dues bandes van fusionar-se a l’any 1928 amb el nom de Unión Musical Santa Cecilia de Bétera treballant per la cultura musical del nostre poble fins a l’any 1964 en que es va dissoldre. L’any 1968, per iniciativa del aleshores Alcalde Francisco Alufre García es va reprendre l’activitat musical amb la creació de l’actual Centre Artístic Musical de Bétera. Mentre que la vida musical de Bétera es veia sacsejada pels esdeveniments polítics, socials i econòmics de l’època, durant més de 100 anys i de forma ininterrompuda, una família va mantenir la música al nostre poble. Parlem dels “Meliton”, que amb la dolçaina i el tabal amenitzaven les nostres festes i acompanyaven en les processons i en tots aquells actes en els que es demanava la seva participació.

- **“ELS MELITON”**

Ací es pretén fer un homenatge a la memòria d’aquesta família però, també fer una recopilació de la història cultural del nostre poble. La història dels “Meliton”, és història de la dolçaina i el tabal, és història de la música, és història de Bétera.

La història de la dolçaina a Bétera comença amb Francisco Miralles Baudés. Fill de Bétera, va nàixer a l’any 1891 i ens va deixar a l’edat de 76 anys el 29 de setembre de 1967. Segon de quatre germans del matrimoni entre Juan Miralles i Àngela Baudés, des de molt menut va tenir molta afició per la música possiblement, gràcies a que son pare tocava a la primera banda de Bétera.

Francisco Miralles començà molt menut els seus estudis musicals i ja a l’any 1899 amb tan sols 8 anys tocava l’oboè a la banda del Poll. Va estudiar solfeig i es va destacar per tenir gran habilitat d’oïment. Des de molt jove es va interessar per la dolçaina fins que es va decidir a comprar-ne una i va començar el seu aprenentatge.

Malauradament no tenim dades per poder assegurar com va ser el seu aprenentatge però, segons els seus fills i la gent que el coneixia va aprendre tot sol amb molta constància i sobretot, açò ho destaca tothom que el va conèixer, amb una facilitat natural que només tenen els grans genis.

Francisco Miralles va deixar de tocar l’oboè i es va agafar molt seriosament l’estudi de la dolçaina on molt prompte va destacar per la seva habilitat i per tenir un llavi molt fort, un llavi de “ferro” que li deixava tocar tot el que volia i durant tot el temps que volia.

A l’any 1909, a la fotografia de la banda del Poll ja apareix com a dolçainer junt a “Pasqualet el Trinqueter”, el seu primer tabaleter. També va ensenyar a tocar el tabal a Víctor Carrasco “el tabaler” que tenia un seller i practicava tocant damunt d’una bota de vi. Amb 18 anys d’edat va començar la seva carrera musical com a dolçainer que el duria a viatjar per tota la província de València, Alacant i Castelló i per nombroses ciutats i pobles de tota la geografia espanyola. Francisco Miralles era obrer de professió i el fet d’eixir a fer actuacions sempre aportava petites quantitats de diners que ajudaven a la precària situació econòmica de principis del segle XX i sobre tot, després de la guerra civil.

Va tenir molta amistat amb el dolçainer de Massamagrell a qui li comprava les canyes fins que aquest home degut a la gran amistat que tenien li va ensenyar a fer-se les seves pròpies canyes.

Francisco Miralles es va casar amb Amparo Doménech Grafiada que va néixer a l’any 1897 i va morir el 30 d’agost de 1971 als 74 anys. Ama de casa va ser mare de 4 fills dos xiques i dos xics.

Francisco Miralles va inculcar l’amor per la música als seus fills des de molt menuts, així trobem als seus dos fills que continuarien la seva carrera com a dolçainer i tabaleter de renom.

Estem parlant de Vicent Miralles Doménech, que va néixer a Bétera el 6 de novembre de 1923 i de José Miralles Doménech que va néixer a Bétera el 7 de gener de 1926.

Per l’any 1928 Vicent Miralles començà a tocar el tabal per acompanyar a son pare. Tres a anys més tard José Miralles s’afegiria també amb el tabal.

Els germans Miralles començaren els seus estudis musicals abans de la guerra civil. Estudiaven solfeig per les nits amb el “tio” Joan Batista Ricart “el xocolater” que tocava el bombardí. Després passaren a estudiar amb el “tio Pepe escudella” que tocava el clarinet a la banda “Unión Musical Santa Cecilia” de Bétera.

Al 1939 al finalitzar la guerra civil, anaven a la Casa del Socorro, actual Bar Montes, a continuar els seus estudis de solfeig i allí, els donaren a José el saxofó soprano i a Vicent el saxofó tenor. Les classes de solfeig estaven a carrec del director de la banda de música en Manuel Palau, Emili Seguí o José Fuentes. Anaren durant un any a classe d’instrument i el seu primer acte de carrer va ser a la processó de l’Encontre a setmana santa.

També, finalitzada la guerra civil, José Miralles s’apuntà a la banda de tambors i cornetes de la Organització Juvenil Espanyola (O.J.E) per a millorar el seu domini del tabal.

Bétera 21 de juny de 1942 Banda de Tambors i cornetes. D’esquerra a dreta podem veure a “Rueda”, Camilo Carrasco, Ismael “el Casolo” i a José Miralles.

A l’any 1940 quan José Miralles tenia 14 anys començà a aprendre a tocar la dolçaina de la mà de son pare. José Miralles practicava a sa casa amb el flabiol valencià les obres que li ensenyava son pare per a després, una volta apreses, ser interpretades amb la dolçaina. En un principi utilitzava les canyes que son pare ja no volia per que se li quedaven molles i per a ell aquestes eren les ideals. Son pare també li va ensenyar a fer-se les seves pròpies canyes. José Miralles ens confessa que tant ell com el seu germà, quan perdien l’atenció a les explicacions que feia son pare, no es lliuraven de rebre algun col al cap per a que tornaren a concentrar-se en la feina.

Al poc de temps d’entrar a formar part de la banda de música, i forçats per la penosa situació econòmica d’aquells anys de postguerra, deixen la banda de música per a dedicar-se totalment a acompanyar a son pare en els nombrosos actes de carrer que li sorgien.

Durant l’any 1940 Francisco Miralles li va comprar un acordió a José Miralles doncs, li agradava molt aquest instrument. Anys després José Miralles anava 2 o 3 vegades a València per motius de treball i aprofitava per a rebre classes d’aquest instrument. Durant anys s’ha servit de l’acordió per amenitzar festes amb els seus amics i coneguts.

José Miralles amb un grup d’amics un dia de Pasqua de 1954 davant de l’hospital Dr. Moliner. Amenitza el berenar amb el seu acordió, un altra de les seves aficions musicals.

El fet de que a la família dels Meliton ens trobem amb dos dolçainers i un sol tabaler, els obligava a tenir que buscar un tabaler per a poder completar dues parelles, quan tenien dos actes al mateix temps. Així Francisco Miralles va fer parella amb els tabalers de València Antoni, Ferran Cortina i amb Joan Blasco, amb el que va anar a Albacete. Joan Blasco després va ser un dels més famosos dolçainers de València. Més tard, també es van servir de l’ajuda d’un jove de Bétera, es tracta de Vicent Navarro Campos “el Morqueret” nascut al carrer de l’Escola de Bétera el 10 de març de 1940.

José Miralles recorda que, tant gran era l’afició del xiquet que, quan tocaven el primer avís a la porta de l’església, es veia de seguida baixar corrent pel carrer de L’Escola (Salvador Giner) al “Morqueret”, pujant-se els pantalons i mig per arreglar corria per poder veure i oir als “Meliton”.

Vicent Navarro també recorda quan era menut i ens diu que quan sentia el primer tro de la despertà o diana a la porta de l’església, encara que foren les sis del mati, votava del llit, es posava els pantalons, i sense rentar-se la cara ni rés, corria cap a l’església. El “Morqueret” deuria de tenir un 5 o 6 anys.

Aquesta actitud de Vicent Navarro va despertar l’interès de Francisco Miralles que, li va preguntar si volia aprendre a tocar el tabal, ell com no, va respondre que si i, a l’endemà ja estava a la tenda que José Miralles tenia al carrer José Sáez, per a rebre la primera lliçó. Totes les vesprades anava a aprendre amb José Miralles fins que es va convertir en parella inseparable de Francisco Miralles. Era un fet normal que Francisco Miralles li portés el tabal al “Morqueret” doncs, per la seva edat pràcticament no podia carregar amb ell.

Les nombroses actuacions que feien per fora de Bétera no els apartava de les actuacions locals doncs, sempre tenien preferència per les actuacions en el seu poble. Quan començaren a comptar amb Vicent Navarro com a tabaler, sempre que no tenien una actuació fora del poble tocaven tots quatre.

A Bétera actuaven en pràcticament totes les celebracions religioses i festives que tenien lloc a la localitat doncs, tenien ordre del propi Ajuntament de Bétera per a participar en tots els actes oficials i totes les confraries acudien a ells així, podem ordenar per ordre cronològic les seves actuacions:

La primera festivitat que tenim és la cavalcada dels Reis Macs, el 5 de gener que és, la primera ocasió de l’any per poder gaudir dels Meliton fent la seva feina.

El 17 de gener és el dia de Sant Antoni Abad o Sant Antoni del porquet, patró dels animals. El diumenge següent a aquesta data es celebra la benedicció dels animals després de la missa. El tabal i dolçaina participaven amenitzant la festa mentre passaven els animals per a rebre la benedicció.

Al mes de març, com no, participen en els nombrosos actes de les falles. Les tres falles que hi havia al poble, s’ajuntaven per a fer tots els passacarrers que sempre eren oberts pel tabal i la dolçaina.

Durant les celebracions religioses de la Setmana Santa tocaven en l’Encontre i a la processo de la Comunió dels Impedits el dia de Sant Vicent, és a dir, el dilluns següent a la setmana del Pasqua de Resurrecció. A la processó del divendres Sant no tocaven doncs se considerava que la dolçaina és massa escandalosa.

Al més de maig concretament el dia 8 tocaven en la festa de les Fadrines. Aquesta festa era organitzada per les dones fadrines del poble i consistia en passacarrers, acompanyaments a missa i una processó en la que es treia la imatge de la Puríssima Concepció (Patrona de Bétera).

El dia 15 de maig és Sant Isidre, patró dels llauradors. Festa organitzada per la Cambra Agrària. Al nostre poble es celebrava una processó el dissabte següent per a traslladar la imatge des de l’Ermita fins a la Parròquia de la Puríssima. El diumenge es feia un altra processó per a tornar Sant Isidre a l’Ermita. En totes dues participaven els Meliton.

Fotografia dels col·laboradors amb el dinar per als pobres l’any 1948. A tots els que ajudaven se’ls oferien coques. Podem veure als dos germans “Meliton” participant en aquest acte benèfic.

Al mes de juny trobem la festivitat del Corpus Cristi. en aquesta festivitat feien un passacarrer la vespra i el mati de la festa i per la una processó que com no, comença amb el tabal i la dolçaina. La processó ix de la Parròquia de la Puríssima per a traslladant la custòdia sota el pal·li pel recorregut normal. Des de la construcció al 1978 de la Parròquia de la Mare de Déu dels Desemparats ix de la primera per arribar fins aquesta.

Per als Sants de la Pedra que es celebra el 29 de juliol i que són els patrons del Bétera feien els següents actes: passacarrer la vespra, i passacarrer pel mati i processó per la vesprada el dia de la festa. Al dia següent es a dir, el dia 30 de juliol, es repetia la processó per a la festa de la “llangostà”. Aquesta festa l’organitzava l’Ajuntament i va nàixer per celebrar que un any va haver un atac de llangostes que per on passaven ho arrasaren tot però, al arribar al terme de Bétera, gràcies als Sants de la Pedra les llangostes van morir.

Com no podia ser d’altra manera, el dia 15 d’agost, dia de la festa de les alfàbegues els Melitons tenien el dia complet. Ven prompte feien diana fent la volta de la processó i acostant-se a les cases dels festers que vivien a prop per tal d’avisar de l’arribada del dia gran de les festes de Bétera. Més tard, acudien a la porta de l’Hort de les Alfàbegues per obrir l’ofrena fins a la porta de l’església. Al finalitzar la missa major tocaven en la porta mentre la gent ix de l’església. Per la vesprada participaven a la processó. A partir de les dotze de la nit començava la tradicional nit d’albades. José Miralles ens recorda alguns dels cantadors que van passar pel nostre poble: el Sego de Marxalenes, Evariste, Conxa la del mercat, la Maruja, la Blanqueta, el Torrentí, el Requeni, el Mujero, el Tremendo i el Pollastret de Paterna entre altres. També participaven cantadors de Bétera com el Xiquet de Bétera, el Sardinet, el Naiet i aficionats com José Martínez Izquierdo “Capeta” i Pantalon. El versador era Miquel Asensi Palanca conegut com “Quelo la Romera”.

Quan José Miralles començà a tocar la dolçaina, ell i son germà Vicent es quedaven a Bétera per fer la nit d’albades mentre que son pare i el “Morqueret” solien anar a fer la cantada del Puig, el Cabanyal, Montcada o a Xiva a la festa del “Torico”.

Cal remarcar que de les cantades d’albades més reconegudes són la de Bétera, la del Puig i la de Xiva i que, en totes elles estaven presents els Meliton.

El dia 16 d’agost, Sant Roc, feien un passacarrer pel mati, acompanyaven els clavaris a missa i s’esperaven a que finalitzés per a tocar a l’eixida. Per la tarda participaven a la processó. Tots aquests actes s’han perdut.

Francisco Miralles amb el seu fill Vicent Miralles tocant davant de l’església de la Puríssima a Bétera.

El dia 18 d’agost Francisco Miralles també tocava al Ball de Torrent quan es ballava en l’abeurador de l’actual plaça de Lluís Reig. José Miralles recorda que ell era menut quan encara es realitzava aquest acte abans que es perdés.

Per a finalitzar les festes majors de Bétera també tocaven en la processó de dia 22 d’agost, la processó de la vuitava i a l’acomiadament de les Obreres i Majorals. Antigament la processó anava per la plaça del Mercat, carrer José Miralles, placeta Sant Roc, carrer Morvedre i plaça de l’Església.

El 8 de setembre trobem la festa de la Verge de la Divina Pastora. La feina dels “Meliton” comença dos dies abans doncs, el dia 6 de setembre fan el recorregut de la processo per avisar de que s’acosta la festa després, el dia 7 es fa la baixà en processó de la Verge des de l’Ermita fins a la parròquia de la Puríssima. El dia 8 se celebra el dia de la Mare de Déu i pel matí, se fa una missa en honor de la Divina Pastora i, després una cercavila de les clavariesses i clavaris. Per la vesprada, tenim la pujà de la verge es a dir, es celebra una altra processó però, aquesta volta de tornada de la imatge des de la parròquia de la Puríssima fins a l’Ermita.

El tercer diumenge de setembre trobem la festa del Santíssim Crist de la Protecció. Els Melitons comencen el seu treball dissabte per la vesprada amb la participació en una cercavila amb coets de llum. El diumenge pel mati hi ha una cercavila dels clavaris, missa i després mascletà a l’Albereda. Per la vesprada es fa la processo.

El dia a d’octubre també participaven en la processó que es celebrava en honor de Sant Francesc, actualment aquesta festivitat s’ha perdut al nostre poble.

La següent festa en la que participen és a la de la Milagrosa. Aquesta festa consta de dues processons, una ix del Col·legi Nuestra Señora del Carmen (antigament ixia del Castell on estava l’escola de les monges), on està la Verge fins a la Parròquia de la Purríssima, açò es fa dimecres i, la segona processó o de tornada es fa el diumenge. Originàriament aquesta festa començava el 27 de novembre però, buscant el bon temps s’ha traslladat fins a principis d’octubre.

Fins a l’any 1972, el 8 de desembre es celebrava a Bétera una processó en honor a la Puríssima Concepció, patrona del nostre poble, on també teníem el so del tabal i la dolçaina. Aquesta festa era organitzada per l’Ajuntament de Bétera.

Cal destacar que a Bétera es feia un acte molt peculiar, al acabar les processons de la festivitat de la Divina Pastora i del Crist, es cantaven els goigs a la Divina Pastora i a Jesucrist a l’interior de l’església i, Francisco Miralles tocava la melodia que ell mateix havia adaptat per a la dolçaina.

No tots els actes que realitzaven eren festes o processons també participaven en gales benèfiques i tot tipus d’actuacions per a les que es demanés la seva presència.

Hospital Dr. Moliner 8 de febrer de 1953.

Les actuacions dels Meliton per tota la geografia valenciana són molt nombroses així com els nombrosos viatges per a tocar a molts pobles i ciutats d’Espanya.

Hi havia diferents companyies de Ball de Torrent de la ciutat de València. La rondalla de Enrique Montagud solia cridar a Francisco Miralles i al xiquet de Bétera per a les cantades. Era prou normal poder-los veure a la porta de la Fira de Juliol de València. En la porta muntaven una tradicional barraca valenciana i un escenari al costat per a fer els espectacles de ball i música tradicional. En aquests actes tenien per costum tocar la Xàquera Vella i les tradicionals albades. També participaven altres músics amb instruments de vent i corda per a tocar valencianes. En els intermedis, mentre els ballador es preparaven per a l’espectacle següent, el dolçainer continuava tocant diferents peses per tal d’amenitzar l’espera.

A la mateixa ciutat de València Francisco Miralles també era contractat per diferents confraries per a participar en processons i danses on el ball de “Nanos” era el més interpretat. En aquest ball, tots els “Nanos” quan ballaven duien el cap ficat menys un doncs, aquest, mentre els altres ballaven era l’encarregat de replegar donatius per a repartir entre els balladors i els músics.

Després de finalitzar la guerra civil, concretament a l’any 1940 començaren a participar a la processó general que eixia de la catedral de València. També participaven al Corpus, a la processó de Sant Vicent, a la de la Mare de Déu, a la de Sant Josep sempre, contractats pel Gremi de Fusters de València. Cada Gremi que participava duia la seva pròpia bandera per a ser reconeguts.

Per a la festa de Sant Vicent del mocador de València també participaven a un acte molt bonic que es deia la “besquità” i perquè aquest nom doncs, per que l’acte consistia en anar pels carrers repartint besquits a tots els abonats a la festa de Sant Vicent i com no, la feina del dolçainer era anar tocant per a cridar l’atenció de tots els veïns. Aquest acte solia durar casi un mes, tocaven tots els dies excepte dissabte i diumenge. A partir de 1948 a

Francisco Miralles l’acompanyava el “Morqueret” doncs els seus dos fills estaven cadascun en el seu treball. Precisament en aquest acte, van conèixer a uns manxecs que es van fitxar en l’art i virtuositat de Francisco Miralles i els van contractar per a tocar per Castella. Allí van participar a les festes de pobles com Lezuza (festa de les creus), Balazote, Almanssa (Mare de Déu del Betlem), la Roda, Ejin, Toban, Albacete (fira), Sacra (Mare de Déu dels Àngels), Villa Robledo (Festa a Santiago, Vicent Navarro recorda que en aquest poble sempre els donaven per a menjar farinetes i que Francisco Miralles li va dir: “ací no tornarem a tocar més”).

Per a les festes de Sant Josep Lo Rat Penat, el buscava per a que tocaren a la porta de la llotja de València mentre la gent visitava l’exposició del Ninot. Vicent Navarro ens recorda com un any va participar junt a Francisco Miralles a la cavalcada del “Ninot” però, aquesta vegada tocaven dalt d’una de les carrosses.

Durant llargues temporades els Meliton anaven de festa en festa per diferents pobles: el dies 15, 16, 17 i 18 de gener tocaven a Pedralba a les festes dedicades a Sant Antoni. En un balcó de la plaça del poble i embolicats amb mantes per poder suportar el fred, feien quatre concerts. Després de sopar l’últim dia, baixaven per fer la festa de Sant Sebastià a la Pobla de Vallbona. El dia 21 de gener anaven cap a Corbera doncs allí el dia 22 es celebra la festa de Sant Vicent de la Roda. En Corbera estaven dos o tres dies i allí, s’ajuntaven amb el dolçainer de Benicalap Francisco Martí i el seu fill, amb el tabal, per a fer concerts a duo.

També recorden la seva participació en diferents actes a pobles com: Alzira (albades), Xàtiva (ball de Torrent), Manuel, Blanes, Alcoi, Borriana (Sant Blai i Falles), Nàquera (Sant Francesc),Serra, L’Eliana (Festa de la Poma Agra, Mare de Déu del Carme), Riba-roja (Festes del Crist), Requena (verema), Utiel, Sinarques (on tocaven el Setge de Saragossa acompanyats de focs d’artifici), Llíria (festes del Remei, Sant Vicent, Sant Miquel), Benissanó (Divina Pastora), l’horta d’Alboraia, Sollana (Crist), Godella (mati feien despertà i a migdia Tabalà amb 10 dolçaines i 10 tabals) i Benifaraig entre altres molt pobles doncs, són molt pocs els pobles que no varen visitar amb la dolçaina i el tabal els “Meliton”.

Amb la rondalla de Enrique Motagud anaren a la festa del Pilar de Saragossa. A la gent que organitzava la festa els va agradar molt les maneres de tocar de Francisco Miralles i, a partir d’aleshores, sempre el buscaven a ell per a les festes. A l’any 1959 va acompanyar-lo Vicent Navarro i ell ens recorda que varen passar allí 12 dies. Varen participar en un concurs de rondalles i dolçainers. Participaven 15 rondalles i tenien que ballar acompanyats per la dolçaina, i després pel grup de musics de corda i vent, seguidament el dolçainer interpretava una obra ell soles. El ,resultat no va por ser millor: la rondalla de Enrique Montagud va guanyar el primer premi i Francisco Miralles amb la seva interpretació de l’Himne a València també va ser el guanyador. Aquest concurs es realitzava a varis teatres i a la plaça de bous de Saragossa. En el món de l’espectacle no va passar per alt el virtuosisme de Francisco Miralles així que, diferents companyies de teatre de la mateixa ciutat de

Saragossa el contractaven per a participar en les seves funcions. D’aquesta manera ens trobem a un dolçainer i un tabaler de Bétera fent concerts de teatre en teatre per la ciutat de Saragossa.

A aquesta foto podem veure a Francisco Miralles amb el seu fill Vicent a Saragossa. Actuen durant la celebració del dia de València a la ciutat de Saragossa. Estan amenitzant l’acte mentre es cuina una paella per a tots els assistents.

Aquesta mateixa rondalla l’any 1944 els va contractar per que anaren a tocar a la ciutat d’Orense, anys després també tornarien els quatre. També varen estar a la fira de Córdoba.

El dia 1 de maig, dia de la festa del treballador, durant els anys de la dictadura, era costum organitzar trobades per a fer representacions del folklore de les diferents regions de l’estat espanyol. Així que, els Meliton amb la rondalla de “Educación y Descanso” varen estar varies vegades a l’estadi Santiago Bernabeu de Madrid, per a tocar diferents balls regionals davant la mirada del dictador. Aquest acte també el varen repetir altres anys a l’estadi Camp Nou de Barcelona.

La rondalla de “Educación y Descanso”, va quedar molt contenta amb els seus serveis, i va continuar cridant-los per a diferents actes. A Barcelona varen participar a la festa del Remei i tocaren a la plaça Sant Jordi el “Satiro de Sardana”. Aquesta obra va ser treta i adapta per a la dolçaina pel propi Francisco Miralles. Amb aquesta mateixa rondalla també varen anar a tocar a Granollers. A la ciutat de Barcelona també varen tocar durant la festa de la Mercè.

.

En aquesta fotografia podem veure a Francisco Miralles amb la seva dona Amparo Doménech i el seu fill José Miralles visitant el Tibudabo a Barcelona el 23 de setembre de 1951 durant la seva estada a la ciutat per a tocar a la festa de la Mercè.

Francisco Miralles Baudés va perdre poc a poc la visió. Açò va limitar molt les seves possibilitats de desplaçament per a poder actuar. El 29 de setembre de 1967, va morir. Els seus fill José i Vicent (ajudats pel “Morqueret) van continuar la tasca de son pare amb, pràcticament el mateix calendari d’actuacions.

L’any 1975 els germans Miralles varen estar tocant a la ciutat de Vilafranca del Penedès a la festa dels Castellers amb el dolçainer Joan Blasco i el seu tabaler de Foios. Ací varen poder tenir l’oportunitat de conèixer i tocar amb els famosos dolçainers de la ciutat d’Estella (Navarra).

Des de que es va institucionalitzar la festivitat del 9 d’octubre, sempre han participat en el actes organitzats per l’Ajuntament de Bétera.

Els germans Meliton en la cercavila per a l’ofrena a la Mare de Déu durant les Falles.

Sempre estic parlant del duet dolçaina-tabal però, cal dir que els Meliton no varen fer ús mai del tabal valencià. No hi cap motiu en especial, simplement no van comprar-ne un i sempre preferiren tocar amb caixes.

A aquesta fotografia podem veure (d’esquerra a dreta) a Joano el Xiquet de Bétera, a Francisco Miralles amb la dolçaina, a José Miralles amb el Tabal i a Pepe i que formaven part de la rondalla que actuaven al cine Martín en un homenatge que feu l’Ajuntament a Francisco Miralles i al Xiquet de Bétera el 29 de juliol de 1951.

El Museu de “Els Meliton”

La família dels Meliton no només a fet una llarga tasca cultural interpretant i divulgant la música popular valenciana per nombrosos pobles i ciutats, a més a més, actualment, José Miralles te al pati de sa casa un museu familiar on podem trobar l’oboè de son pare Francisco, caixes, dolçaines antigues, una flauta enganxada a una dolçaina, canyes.

Entre els instruments que més ens pot cridar l’atenció tenim la dolçaina que està enganxada a una flauta. Aquest dos instrument eren utilitzats per Francisco Miralles quan interpretava concerts de dolçaina i flauta així, mentre tocava la dolçaina la flauta estava al costat, i quan a la partitura tenia un fragment de flauta, canviava ràpidament deixant la dolçaina.

El fet de que Francisco Miralles saber-ha escriure partitures ens a deixat un arxiu musical de partitures de principis del segle passat d’un valor històric incalculable doncs, trobem la música popular valenciana, que sempre ha estat transmesa de forma oral, escrita en paper per a poder ser llegida per tots nosaltres. Al veure la quantitat i qualitat de les partitures que compte, no podem menys que quedar bocabadats.

Trobem partitures datades de 1907 incloses algunes dedicades a Francisco Miralles. Entre les casi dues-centes partitures trobem: danses (tant del nostre país com de fora), cercaviles, pasdobles, processons, habaneres, blues, valsos, tangos, jotes, himnes, masurques, concerts per a dolçaina, per a dues dolçaines o per a dolçaina i flauta, també podem trobar nombroses adaptacions de cançons de moda de l’època adaptades per a dolçaina així com, adaptacions de diferents melodies populars per a fer una mena de concerts amb totes elles enllaçades.

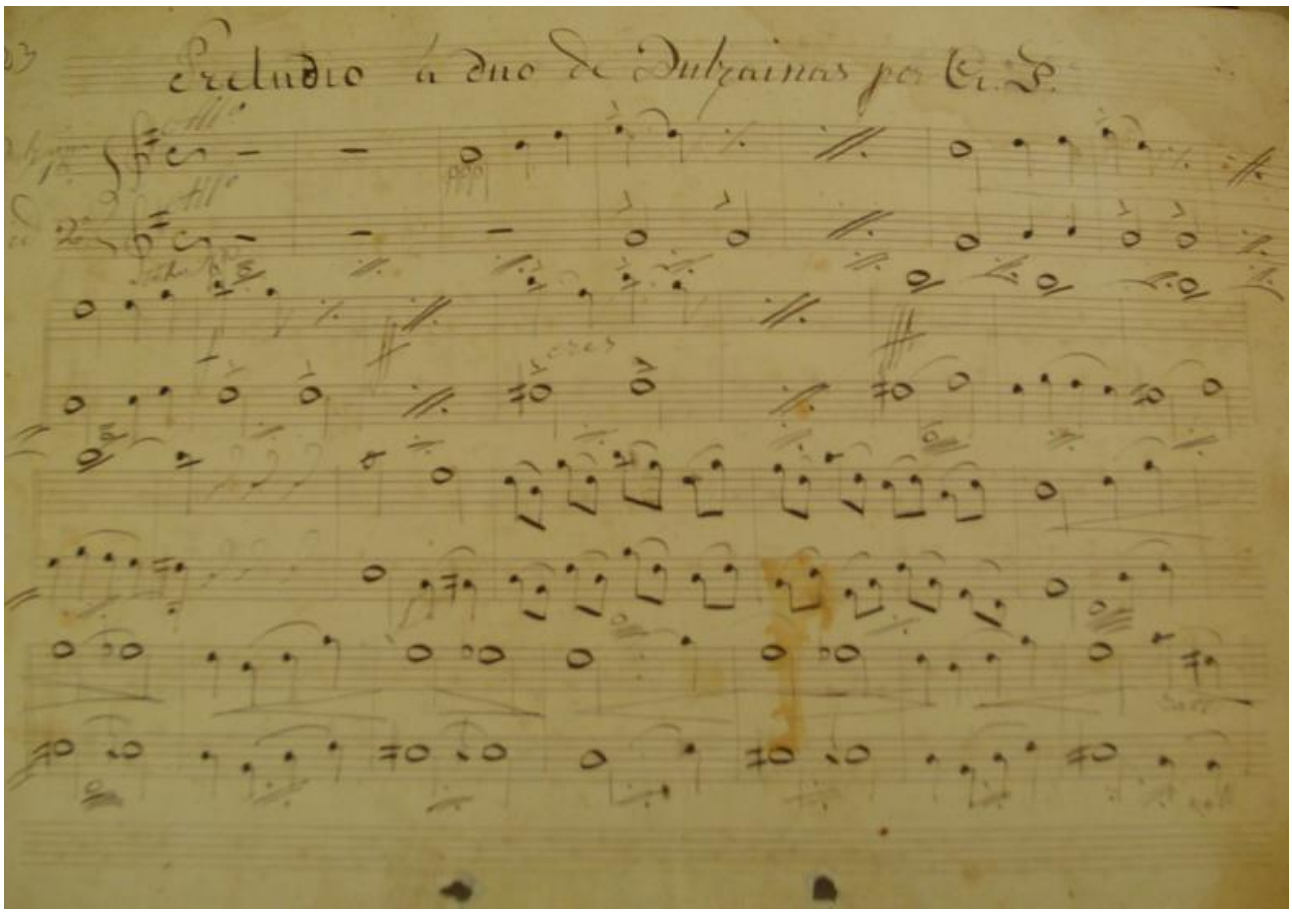

Ací tenim una partitura escrita per a ser interpretada amb dolçaina i flauta.

Amb aquesta dolçaina i flauta unides, interpretaven la partitura anterior. El músic alternava els dos instruments d’acord amb les exigències de la partitura. Mentre tocava la dolçaina, la flauta quedava suspesa en l’aire i al inrevés.

Oboé de Francisco Miralles. Es destacable la gran diferància amb els oboes actuals doncs estem parlant d’un instrument de finals del segle XIX.

Dolçaina de Francisco Miralles

Caixa per a guardar les canyes feta artesanalment.

Caixa i dolçaines.

Corneta que utilitzaven en la banda de cornetes i tambors.

Una nova generació de “·Els Meliton”

En aquesta foto trobem la primera imatge que ens diu que tot té una continuïtat. Vicent Miralles, el seu fill Vicent Miralles i Francisco Miralles.

Ací podem veure a José Miralles i Vicent Miralles acompanyats pel seu nebot Camilo Carrasco amb el tabal.

Aquesta foto és el símbol de la continuïtat. Podem veure a José Miralles i Camilo Carrasco amb la dolçaina; i a Vicent Miralles amb el seu fill Vicent Miralles amb el tabal. Es tracta d’una actuació a la font de Sant Vicent a Llíria.

Mitjans de transport.

A principis del segle XXI, ens pot parèixer absurd parlar de la forma de viatjat des de Bétera a Llíria o a L’Eliana, pobles que es troben a molts pocs minuts d’ací. A principis del segle XX, aquestes distàncies eren un vertader problema.

Francisco Miralles era un treballador molt humil que no tenia ni motocicleta ni molt menys cotxe per poder desplaçar-se. Quan les seves actuacions eren en pobles propers a

Bétera com poden ser la Pobla de Vallbona, L’Eliana, Benissanó o Nàquera, solien anar amb el vehicle més ecològic es a dir, amb els seus propis peus.

Quan les distàncies eren majors, estem parlant d’anar a Llíria, Riba-roja o Benaguasil, agafaven el carro i el burro. També quan els germans Miralles eren més majors, solien emprar les bicicletes per a desplaçar-se.

Per a viatjar a València o els pobles de la rodalia anaven amb el “Trenet”.

Quan les distàncies eren molt llargues, parlem de Barcelona, Madrid, Córdoba, Orense, Albacete, etc... solien anar amb el tren o autobús.

En les últimes dècades del segle XX, els germans Miralles ja disposen de vehicle propi per poder desplaçar-se per a les seves atuacions.

Per a finalitzar aquest viatge per la història cultural del nostre poble no podem deixar de parlar del nostre present. De la continuïtat de la més arrelada tradició musical del poble València.

Escola de Dolçaina i Tabal de Bétera.

L’Escola de Dolçaina i Tabal de Bétera es creada el mes de setembre de 2003 per iniciativa de l’Ajuntament de Bétera. Des de la Regidoria d’Educació i Cultura, aleshores a càrrec d’En Vicent Fuentes i Ferrer, es detecta la necessitat de vetllar pel manteniment, difusió i investigació de les nostres tradicions i costums així, com un primer pas per a dur a terme aquesta feina es va crear l’Escola de Dolçaina.

L’Escola de Dolçaina comença amb 17 alumnes i l’encarregat de dur a terme les classes és Ramon Asensi i Ramon. El mètode d’ensenyament és el dissenyat per Xavier Richat Peris, Professor de Dolçaina al Conservatori de Músia “José Iturbi” de València.

Degut a l’èxit de l’aprenentatge per part dels alumnes de dolçaina, al mes de gener de 2004, es posa en funcionament l’Escola de Tabal amb 11 alumnes. David Rico Campos és triat per a dur a terme l’ensenyament de tabal.

L’estrena de l’Escola de Dolçaina i Tabal de Bétera no es fa esperar per molt de temps i ja, el dia 30 de maig de 2004 participa en la dansà que organitza la Falla Gran Via de l’Est en honor a la mare de Déu dels Desemparats. Cal remarcar l’aposta que des del primer moment a fet la Falla Gran Via de l’Est en favor de l’Escola.

A principis de juliol de 2004, es decideix donar forma al grup d’alumnes més avançats tant de dolçaina com de tabal, creant la Colla “Xe que burrà!”.

COLLA “XE QUE BURRÀ!”

Es decideix triar aquest nom per que, és una frase feta típica del nostre poble que s’utilitza quan volem exagerar o donar importància a alguna cosa.

La colla de dolçainers i tabalers de Bétera està formada des d’un principi per alumnes de l’Escola i són: amb la dolçaina; Salvador Aloy Asensi, Leandre Artal Sanz, Ramon Asensi i Ramon, Antoni Hinojosa Ramírez, Francisco José Inglés Llistó, Victor Jareño Castillo i Ramon Ramírez Romeu; amb el tabal; Antonio Campos Medina, Fernando Pastor Aguilar, Pau Pastor Sancho i David Rico Campos.

Després del primer compromís, els Majorals del 2005 varen organitzar un concert a l’albereda de Bétera el dia 30 de juliol com a previ a l’inici de les festes. Aquest acte va ser la presentació de la colla i per a aquesta ocasió, comptarem amb el col·laboració de la tenda de fotografia “Joston” i la d’articles per a l’esport “Pepe Sandiego” que patrocinaren unes samarretes amb el logotip de la colla.

El dia 31 de juliol es va participar en l’acte d’inauguració de l’enllumenat del recinte del Plà Colom.

Durant les festes de les Alfàbegues, la colla va fer nombroses actuacions. La primera el 11 d’agost amb l’Entrada de la Murta. El dia 12 d’agost encapçalaren la cercavila per a la presentació de les festes. El dia 15 la colla va tocar a la processó de la Mare de Déu. El dia 18 d’agost es va participar en el Ball de Torrent que es realitza al recinte de l’albereda. Aquesta ocasió va ser vertaderament especial doncs, s’estrenaren danses recopilades gràcies a la col·laboració de Maria Broseta Miralles, Paquita Coll Ricart, i Maria Coscollar Inglés. Cal agrair la confiança donada a la Colla per part de José Codina, gran coneixedor i amant de les nostres tradicions. També es participà amenitzant el concurs de tir i arrossegament de cavalls celebrat el dia d’agost. Finalitzarem les actuacions amb la processó de la vuitava el 22 d’agost.

La següent actuació va ser el dia 9 d’octubre en la que se participà en una cercavila pels carrers del poble fins a la porta del Castell on es feu un xicotet concert.

Al mes d’octubre s’inicia el segon curs de l’Escola de Dolçaina i Tabal amb 39 alumnes.

Tant la Colla com l’Escola estan obertes a tot tipus d’actuacions tant dins com fora del nostre poble. Amb aquesta línia de treball, també s’ha participat en la gala benèfica en favor de l’Associació Espanyola Contra el Càncer, celebrada el 12 de novembre; el diumenge 12 de desembre en la Cursa de Nadal i en el sopar contra la fam el dia 18 de desembre.

El dia 26 de desembre de 2004, convidats pel Centre Artístic Musical de Bétera s’actuà al tradicional Concert de Nadal.

Durant tot l’any 2005 van continuar la participació en diferents actes. Cal destacar les nombroses actuacions en actes de presentació de falleres majors de diferents pobles i de la ciutat de València.

Va ser molt important el Concert de final de curs realitzat al Pati del Castell amb l’Escola de Cant Valencià del “Naiet”.

L’any 2006 el podem considerar com un any “màgic” per a la dolçaina a Bétera. Del 24 de febrer al 1 de març, la Colla “Xe que burrà” juntament amb els balladors del grup “l’Aljama”, gràcies al patrocini i organització de l’ajuntament de Bétera, vàrem participar en les carnestoltes del poble de Pont Saint Martin a Itàlia. Aquest poble agermanat a Bétera, en va afalagar amb la seva amabilitat. Nosaltres oferírem una representació de balls tradicional i música valenciana. No seria un relat vertader si es deixés de dir que la diversió i l’alegria dominaren la nostra estada a Pont Sant Martin. Moltes Gràcies. Un altra fita històrica al món de la dolçaina va ser

Cal destacar que sense la col·laboració de l’Ajuntament de Bétera tot açò no hauria esta possible. Actualment l’Ajuntament subvenciona l’Escola, pagant els honoraris dels mestres i cedint el local per a les classes i assaigs de la Colla (antic escorxador municipal).